

Κουκλουτζάς

Summary :

Μικρός αγροτικός οικισμός στα περίχωρα της Σμύρνης του οποίου ο ελληνορθόδοξος πληθυσμός αυξήθηκε μετά τα Ορλωφικά με την εγκατάσταση μεταναστών από την Πελοπόννησο. Εξαιτίας της σταδιακής αύξησης του ελληνορθόδοξου πληθυσμού εξελίχθηκε σε έναν από τους σημαντικότερους οικισμούς της ευρύτερης περιοχής της Σμύρνης από τον 19ο αιώνα κ.ε.

Other Names

Κορυφάσιο, Kukluca

Geographical Location

Περίχωρα της Σμύρνης, δυτική Μικρά Ασία

Historical Region

Ιωνία

Administrative Dependence

Βιλαέτι Αϊδινίου, μουτεσαριφλίκι Σμύρνης, καϊμακαμλίκι Σμύρνης

1. Γενικά

Ο Κουκλουτζάς (ή Κορυφάσιο, που είναι η άλλη ελληνική ονομασία του) βρίσκεται ανατολικά της [Σμύρνης](#) σε απόσταση 6 χλμ. και είναι χτισμένος σε ύψος 131 μ. πάνω στις τελευταίες δυτικές προεκτάσεις της οροσειράς του Τμήλου.

Σχετικά με την προέλευση του ονόματος του χωριού έχουν διατυπωθεί διάφορες απόψεις, όπως το ότι προέρχεται από παραφθορά του βυζαντινού «Κούκουλος» ή «χωρίου της Κουκούλης», που αναφέρεται στην περιγραφή των συνόρων της [Μονής Λέμβου](#). Το 1850 ο [Ικέσιος Λάτρης](#) έδωσε στον οικισμό το αρχαιοπρεπές όνομα «Κορυφάσιο», στο πλαίσιο του εξελληνισμού των τοπωνυμίων από τους λογίους της εποχής. Ο ίδιος μάλιστα το 1862 στην εφημερίδα [Αμόλθεια](#) αναφέρει ότι ο Κουκλουτζάς βρίσκεται στη θέση του αρχαίου Οπαίου.¹

Τα στοιχεία που διαθέτουμε για τον οικισμό και τον πληθυσμό του Κουκλουτζά ανάγονται στις αρχές του 18ου αιώνα, όταν το χωριό αυτό κατοικούνταν από λίγες οικογένειες μουσουλμάνων. Μετά τα Ορλωφικά εγκαταστάθηκαν εκεί [πρόσφυγες από την Πελοπόννησο](#) και τα Κύθηρα.² Ο πληθυσμός του Κουκλουτζά αυξήθηκε και η φυσιογνωμία του άλλαξε: η πλειονότητα των κατοίκων ήταν έκτοτε ελληνορθόδοξοι. Αυξήθηκε πάλι μετά το 1845, όταν χτίστηκε ο δεύτερος αμαξιτός δρόμος που επέτρεπε τη συγκοινωνία με τη Σμύρνη. Σύμφωνα με τις διαθέσιμες εκτιμήσεις, το 1868 ο πληθυσμός του Κουκλουτζά έφτασε περίπου τους 500 κατοίκους (100 οικογένειες).³ Η αύξηση συνεχίστηκε ως το 1922, οπότε ο αριθμός των κατοίκων ανήλθε στους 5.000.⁴ Σύμφωνα με τα στοιχεία που παραθέτει η Σία Αναγνωστοπούλου, ο Κουκλουτζάς είχε 4.000 ελληνορθόδοξους κατοίκους, εκ των οποίων πολλοί ήταν Έλληνες υπήκοοι.⁵ Σε όλον το 19ο αιώνα, οι κάτοικοι του Κουκλουτζά ήταν κυρίως ελληνορθόδοξοι. Ελάχιστοι κάτοικοι ήταν μουσουλμάνοι, Αρμένιοι και Ευρωπαίοι (κυρίως εύποροι που είχαν αγοράσει εξοχικά σπίτια στο χωριό).⁶ Οι διαθέσιμες πηγές για τον Κουκλουτζά αναφέρονται μόνο στον ελληνορθόδοξο πληθυσμό, στην ύπαρξη των ελληνικών σχολείων και των ορθόδοξων χώρων λατρείας. Αυτό δε σημαίνει ότι δεν υπήρχαν σχολεία ή χώροι λατρείας άλλων εθνικοτήτων (πράγμα που δεν μπορούμε να βεβαιώσουμε προς το παρόν), αλλά ότι οι πηγές αυτές υπερτονίζουν την αριθμητική υπεροχή των Ελλήνων. Σχετικά με το 19ο αιώνα και τις αρχές του 20ού, ξέρουμε ότι οι κάτοικοι του Κουκλουτζά ήταν κυρίως γεωργοί: είχαν καλλιεργήσει όλους τους γύρω λόφους και τους είχαν μεταβάλει σε αμπελίες, σε ελαιώνες και σε αποδοτικά χωράφια. Ένας μέρος των κατοίκων ασχολούνταν επίσης με την κτηνοτροφία.

Διοικητικά ο Κουκλουτζάς ανήκε στο [βιλαέτι Αϊδινίου](#) (Σμύρνης), στο [μουτεσαριφλίκι Σμύρνης](#) και στο [καϊμακαμλίκι](#)

Κουκλουτζάς

Σμύρνης. Η κρατική εξουσία εκπροσωπούνταν επί τόπου από λίγους χωροφύλακες.

2. Ελληνική παρουσία

Τα περισσότερα στοιχεία που διαθέτουμε για την ύπαρξη ελληνικής κοινότητας στον Κουκλουτζά προέρχονται από τις προφορικές μαρτυρίες Μικρασιατών προσφύγων.⁷ Σύμφωνα με τις μαρτυρίες αυτές, ο Κουκλουτζάς διέθετε ελληνική κοινότητα με κοινοτικούς άρχοντες που διορίζονταν κάθε τέσσερα χρόνια. Στο τέλος του 19ου αιώνα και στις αρχές του 20ού διέθετε τρία κοινοτικά σχολεία (ένα αρρεναγωγείο, ένα παρθεναγωγείο και ένα νηπιαγωγείο) και κάποια ιδιωτικά ελληνικά σχολεία, τρεις εκκλησίες (η πιο σημαντική ήταν η εκκλησία των Αποστόλων Πέτρου και Παύλου με το ωραίο της καμπαναριό) και από το 1907 μια φιλεκπαιδευτική αδελφότητα: τη «Φιλομουσία».⁸ Λίγα χρόνια πριν από την καταστροφή, ιδρύθηκε με δαπάνη της κοινότητας και της Φιλομουσίας στο Σεκί, στη μεγάλη πλατεία του Κουκλουτζά, καινούριο σχολείο, το οποίο όμως λειτούργησε για μικρό χρονικό διάστημα. Ενδεικτική της έντονης πνευματικής κίνησης των ελληνορθόδοξων του Κουκλουτζά είναι η μαρτυρία για το τυπογραφείο του οικισμού, το πρώτο τυπογραφείο που λειτούργησε στην περιοχή της Ιωνίας το 1813.⁹

---

1. Καραράς, Ν., *Χωριά του Μπουρνόβα* (Αθήνα 1958), σελ. 87-88.

2. Καραράς, Ν., *Χωριά του Μπουρνόβα* (Αθήνα 1958), σελ. 92.

3. Slaars, B., *Etude sur Smyrne par Constantin Iconomos et traduite du grec par Bonaventure Slaars* (Smyrne 1868), σελ. 9, σημ. 18.

4. Καραράς, Ν., *Χωριά του Μπουρνόβα* (Αθήνα 1958), σελ. 94.

5. Αναγνωστοπούλου, Σ., *Μικρά Ασία, 19ος αι. - 1919. Οι ελληνορθόδοξες κοινότητες. Από το Μιλλέτ των Ρωμιών στο Ελληνικό Έθνος* (Αθήνα 1997), πίνακας πληθυσμού του βιλαετίου Αϊδινίου.

6. de Andria, J. – Nalpas, J., *Annuaire des commerçants de Smyrne et de l'Anatolie* (Smyrne 1893), σελ. 350-351.

7. Αρχείο Προφορικής Παράδοσης Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών, φάκ. Ι 23, Κουκλουτζάς.

8. Μαμώνη, Κ., «Σωματειακή οργάνωση του ελληνισμού στη Μικρά Ασία. Β. Σύλλογοι της Ιωνίας», *Δελτίο της Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρίας* 28 (1985), σελ. 128-129.

9. Καραράς, Ν., *Χωριά του Μπουρνόβα* (Αθήνα 1958), σελ. 92-93.

Bibliography :

	Αντωνόπουλος Σ., <i>Μικρά Ασία</i> , Αθήναι 1907
	Κοντογιάννης Π., <i>Γεωγραφία της Μικράς Ασίας. Φυσική σύστασις της χώρας, πολιτική γεωγραφία, φυσικός πλούτος</i> , Αθήναι 1921
	Αναγνωστοπούλου Σ., <i>Μικρά Ασία, 19ος αι.-1919. Οι Ελληνορθόδοξες Κοινότητες. Από το Μιλλέτ των Ρωμιών στο Ελληνικό Έθνος</i> , Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1997

Κουκλουτζάς

	Μαμώνη Κ. , "Σωματειακή οργάνωση του ελληνισμού στη Μικρά Ασία, Β΄, Σύλλογοι της Ιωνίας", <i>Δελτίο Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρείας της Ελλάδος</i> , 28, 1985, 55-166
	Bilsel C. , <i>Cultures et fonctionnalités: l'évolution de la morphologie urbaine de la ville d'Izmir aux XIXème et début XXème siècles. Thèse de Doctorat, Université Paris X</i> , Paris 1996
	Καραράς Ν. , <i>Χωριά του Μπουρνόβα</i> , Αθήνα 1958
	Χιωτάκης Γ. , <i>Το χωριό μου, ο Κουκλουτζάς</i> , Αθήνα 1972

Glossary :

	βιλαέτι (βαλιλίκι), το
Η ανώτατη βαθμίδα της διοίκησης στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, η οποία αφορούσε μεγάλες διοικητικές περιοχές. Οι μεγάλες επαρχίες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας ονομάζονταν αρχικά εγιαλέτ. Η νέα διαίρεση του 1864 εισήγαγε τον όρο βιλαγέτ (vilayet), κατά αντιστοιχία προς το γαλλικό διοικητικό όρο département, μικρότερης όμως έκτασης. Ο διοικητής του βιλαετιού ονομαζόταν βαλής και είχε εκτεταμένες δικαιοδοσίες.	
	καϊμακαμλίκι, το
Οθωμανική διοικητική μονάδα που αντικατέστησε τον καζά στην Ύστερη Οθωμανική περίοδο, μετά τη διοικητική μεταρρύθμιση του 1864.	
	μουτεσαριφλίκι, το
Οθωμανική διοικητική μονάδα μεσαίου μεγέθους που αντικατέστησε το σαντζάκι κατά την Ύστερη Οθωμανική περίοδο, μετά τη διοικητική μεταρρύθμιση του 1864.	

Sources

Αρχείο Προφορικής Παράδοσης Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών, φάκ. Ι 23, Κουκλουτζάς

de Andria, J. – Naplas, J., *Annuaire des commerçants de Smyrne et de l'Anatolie* (Smyrne 1893)

Slaars, B., *Etude sur Smyrne par Constantin Iconomos et traduite du grec par Bonaventure Slaars* (Smyrne 1868)